

YÖRÜKLERDE TAŞIMADA KULLANILAN DOKUMALAR

AKAN, Meral
TÜRKİYE/TУРЦИЯ

ÖZET

Yörük kelimesi kaynaklara göre; konar-göçer olup, “daima çadırda oturan ve geçimini bilhassa küçükbaş hayvanlardan sağlayan kimsedir” şeklinde tanımlanmaktadır.

Günümüzde Mut, Silifke, Anamur yöresinde dağlık bölgelerdeki halkın büyük bir bölümü konar-göçer halde yaşamaktadır. Yöre halkı çeşitli oymak isimleri ile birbirinden ayrılmakta ve yerleşik hayata geçen oymaklar ise bu isimler altında köyler oluşturmaktadır.

Aynı bölgede yaşayan farklı boylara ait Türkmen grupları aynı yaşam tarzını sürdürmekle birlikte günlük hayatta aynı araç, gereç ve eşyalardan yararlanmaktadırlar. Bu eşyalar daima hareket hâlinde olan yörüklerin taşınmasına uygun özellikte eşyalardır.

Bu araştırma bugün yörük kültürünün yaşatılmaya devam ettiği Mut ilçesi ve çevresindeki köylerde, taşıma amacıyla ihtiyaç duyularak üretilen ve kullanılan dokuma eşyaların tespitini ve bazı özelliklerini ortaya koymak amacı ile tasarlanmıştır. Tespit edilen heybe, çuval, torba, kolan gibi dokumalar incelenmiş, hammadde, teknik, motif, kullanım özellikleri gibi nitelikleri üzerinde durularak bazı tespitler yapılmıştır. Araştırma sonuçları bu dokumaların geleceğe aktarılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yörük, dokuma sanatı, heybe, çuval, kolan.

ABSTRACT

Textiles Used in Transportation by Nomads

According to the sources, the word “yörük” or nomad defines “a person who leads a stay-and-move life, always lives in a tent and makes his living particularly from sheep and goats”.

Today, a big part of the local people of mountainous areas around Mut, Silifke and Anamur leads a nomadic life. Local people are distinguished

from each other by various tribal names. Tribes starting to lead a settled life form villages under their tribal names.

The different Turcoman groups living in the same district lead the same style of life and make use of the same equipments and goods in daily life. These goods can be moved easily, so they are proper for nomads who lead a stay-and-move life.

The purpose of this study is to locate textile goods used and produced to meet the need of transportation, and to determine some properties of these goods in Mut district and surrounding villages where nomadic culture is still alive. Findings such as carpetbags, sacks, pouches and girths are examined and characteristics of their raw material, technique, motif and properties of use are determined. The results of the study are important to convey these textiles to the future.

Key Words: Juruk, art of weaving, saddle bag, sack, stout band.

1. Giriş

Dokuma sanatı insanların iklim ve diğer çeşitli etkenlerden doğan temel ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan ve zaman içerisinde geliştirilerek devam eden bir sanat koludur. Anadolu halkının zengin bir sanat anlayışına sahip olduğu dikkate alınırca bu kültüre dokuma sanatının sağladığı katkıların büyük olduğu düşünülmektedir.

Anadolu’da yaşayan çeşitli etnik grupların, konar-göçer halkın yaşamını ve kültürünü yansıtan dokuma sanatı, bu geleneksel yaşamın uzantıları olarak zamanımıza ulaşmıştır.

Yörük kelimesi kaynaklara göre; “konar-göçer olup, daima çadırda oturan ve geçimini bilhassa küçükbaş hayvanlardan sağlayan kimsedir” (Dulkadir, 1997; 12) şeklinde tanımlanmaktadır.

Bilindiği gibi Anadolu’nun güney ve batı bölgelerinde “yörük” adıyla bilinen ve yaşamını yer değiştirerek ve sürekli yürüyerek sürdüren insan toplulukları bulunmaktadır.

Yörük deyiminin etnik bir anlamı ve özelliği yoktur. Yörük kelimesi ne bir ırkı ne de bir topluluğu ifade eder. Bu halk bazen kendi oymak adlarıyla, bazen kendi köylerinin isimleri ile anılırlar. Bu ifadelerden anlaşıldığına göre göçmek fiili doğal, coğrafi, iktisadi şartların zorlaması ile mecburi bir yer değiştirme değil, bir yaşayış şeklidir. Bu bir dünya görüşü ve gelenek ifadesidir.

Genel olarak ‐yörük‐ denilen bu topluluklar, göçerken evlerini oluşturan eşyayı deve, at, eşek gibi binek hayvanları ile taşımaktadırlar (**Fot. 1**). Bu eşyanın kolay taşınır olması gerektiğinden dolayı dokumaları tercih etmişlerdir. Dokumalar taşımada, örtmede, saklamada ve sarmada kullanılmıştır (Atlıhan, 1999: 35).

Yörükler mevsimlerin öngördüğü şekilde yılın belli bölümlerini belli yerlerde geçirecek şekilde yürümekte, yürürken yaşama dair tüm geçiş süreçlerini bu ortamda yaşamakta ve konakladıkları yerlerde de belli sürelerde kalmaktadırlar (**Fot. 2**). Kaldıkları yerlerde çadır kurarak yaşamlarını bu çadır hayatına göre düzenlemektedirler. Yer değiştirmeden kaynaklanan eşya taşıma olgusu ve günler süren yolculuklar, yörükleri kolay taşınabilen eşyalar üretmeye ve kullanmaya yönlendirmiştir. Ayrıca bu üretim faaliyeti başlıca geçim kaynakları olan hayvancılıktan elde edilen hammaddeyi kullanmayı gerektirmektedir. Yörükler bakımını üstlendiği ve etinden, sütünden, derisinden yararlandığı hayvanlarının yünlerini, yaşamlarında çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak fonksiyonellikteki eşyaları üretmek için kullanmaktadır. Bu nedenlerle ve az yer kaplayan, fonksiyonel ve hafif eşyalar üretilmesinden dolayı dokumacılık sanatı, yaşadıkları evlerini sürekli bir yerden bir yere taşıyan bu topluluklarda, konar-göçer hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Yörük yaşam şartlarında insanlara bir çatı görevi gören de, ana amacı göç olan hayatı sürdürmek için taşıma işini üstlenen de, çadırların içinin donatarak, kapı görevi gören ve mutfak ve günlük kullanım eşyalarının büyük bir bölümü de dokumalardan oluşmaktadır. Böyle bir yaşam tarzında taşıma işini büyük bir ustalıklı başaran yörükler tüm aşamalarda dokumalardan yararlanmaktadırlar. Tahıl, giysi, göç çuvalları belirli özellikleri ile birbirinden ayrılmakta, heybe ve torbalar da farklı amaçlara hizmet etmektedirler.

Gezer (2004), Aydın ili Bozdoğan ilçesine bağlı Olukbaşı, Kızılca ve Dutağaç köylerinde keçi kılından çadırda kullanılmak üzere çul ve sitil dokumaların yanında çul, heybe, torba, kolan dokumaların da üretildiğini bildirmektedir. Ayrıca hayvanları tumar etmek için gebre, develerin ayağa kalkmasını önlemek için de paça yapıldığını da ifade etmektedir.

Sıralanan bu sebeplerle üretilen bu dokumalar aynı zamanda estetik açıdan değer taşımaktadır. Yörükler dokumalarına, geçtikleri bölgelerde gördükleri çeşitliliği ve renkliliği yansıtmaktadır. Böylece hem fonksiyonel, hem de sanat değeri taşıyan ürünler ortaya çıkmaktadır.

Belli bir coğrafya üzerinde insanlar yanında hayvan sayısı da zamanla artmış, sabit tabiat kaynağı yanında değişen sosyal yapı da yarı yerleşik yaşantıyı geliştirmiş, böylece konar- göçer hayat, yavaş yavaş tarıma da yönelmiş ardından da köleşme meydana gelmiştir (Anonim, 1985: 2).

20. yüzyılda bu şekilde hayvancılık yapmanın, yörük yaşantı biçimini devam ettirmenin mümkün olamayacağı anlaşılmıştır. Çoğu bölgelerde yörükler göçerliliği bıraktıklarına göre bu amaca hizmet eden dokuma türlerinin özellikle çul ve çuvalların fonksiyonları kaybolmuş ve saklanıp, korunmaları zorunlu hale gelmiştir (Ersu, 1976: 126; Eren, 1976: 27).

Bu nedenle maddi kültürün bir parçası olan bu ürünlerin kullanılan hammadde, araç, gereç, yayılma alanları, dokuma teknikleri, kullanılan renk ve motifler gibi açılardan incelenmesi gerekmektedir.

Bu araştırma bugün yörük yaşam biçiminin az da olsa devam ettiği Mersin ili Mut ilçesi yaylalarında dokunan ve kullanılan heybe, çuval, torba, kolan gibi dokumaların bazı özelliklerini ortaya koymak amacı ile tasarlanmıştır.

Düz dokuma tekniklerinden kilim, cicim ve zili teknikleri ile üretilen bu dokumaların, kullanılan renk, motif kompozisyonu gibi özelliklerinin yanında hammadde, teknik ve en ve boy ölçüleri gibi teknolojik özellikleri de incelenmiştir. Belgelenen bu ürünler ışığında Türk kültürüne katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan dokumaların genel özellikleri incelenecek olursa halı kadar nem ve toz tutmayan, daha az malzemedan üretilen düz dokuma yaygıların geçmişten bu yana göçebe yörüklerin çadırlarının içini koruyan ve süsleyen pratik bir ihtiyaç malzemesi olduğu gerçektir (Acar, 1975: 39).

Hammaddesi lif olan el sanatları grubunda “kilim ve benzeri yaygılar dokuma sınıfı”nda çuval, heybe, çanta dokumalar yer almaktadır (Arlı, 1983: 40).

Çul: Halk arasında cicim, zili teknikleri ile dokunan ve çeşitli amaçlara hizmet eden dokumalara “çul” denilmektedir. Yörüklerde çul olarak ifade edilen bu dokumaların yörük yaşam biçiminin getirdiği konar-göçerlikte çok elverişli taşıma fonksiyonu bulunması nedeni ile tercih edilmesi doğaldır (Kayıpmez vd., 1993: 36).

Çadır içindeki çuvalların hemen yanında yörüklerin yatağı ve yorganından oluşan “yığıntı” veya “yük” yer alır. “Yük çulu” bu çuvalların ve

yükün üzerine örtülerek altlarındaki eşyaları çeşitli etkilerden korur. Göç sırasında bütün eşyalar develere yüklenmektedir. Burada da çul, yükün üzerine örtülür. Bunu dışında yörüklerin uyurken çula sarındıklarına da rastlanmıştır (Ersu, 1976: 126).

Yörüklerde çul iki ayrı tür dokumanın adıdır. Bunlardan birincisi çadırı meydana getiren siyah, genellikle nakışsız dokumalardır. Çadır çulları çadırda kullanılış yerlerine göre “çadır”, “yan stil”, “ön stil” gibi isimler alırlar. Dokundukları tezgah da diğer çulların dokunduklarından ayrıdır. “Çullalık” veya “çulhuluk” olarak isimlendirilen dokumalar mutaf türünde tezgâhlarda dokunurlar. Diğer çul türü ise yörüklerce “ihram” veya “yük çulu” olarak isimlendirilir (Ersu, 1976: 126).

Çuval: Yün, pamuk, keten ipliğinden dokunmuş, geniş torbadır. Anadolu’da köylerde kilime benzer yünden dokunan çuvallar bulunmaktadır. Bir Anadolu dokuması olan yörük çuvalları aynı zamanda evin süsüdür (Önder, 1995: 56).

Yörükler yaşadıkları hayat nedeni ile eşyalarını ve yiyeceklerini yanlarında bulundurmak için çuvallar dokumaktadırlar. Bu çuvallar çadırın etrafına dizilir.

Çuvallar da düz dokuma tekniklerinden cicim, zili, sumak teknikleri ile dokunur. Kenarları indirip, kaldırmayı kolaylaştıracak şekilde kuşaklı olarak tasarlanmaktadır. Bu kuşakların hazırlanmasında kolon dokuma veya çarpana tekniklerinden yararlanılmaktadır.

Halk arasında çuval, “uşak” “dimi” gibi isimlerle anılır. İçlerine buğday, çavdar gibi tahıl türü bitkiler, un ve çeşitli günlük kullanım eşyalarının konulup taşınması veya saklanması için kullanılır. Yaptığı işe göre de “un çuvalı”, “yük çuvalı”, “asbab (elbise) çuvalı” gibi isimler alır. Çamaşır çuvalına genellikle “sırt çuvalı” denir (Deniz, 2000: 86).

Elbise çuvalları genellikle desenli olarak dokunur ve “ala çuval” olarak isimlendirilir. Çuvallar gerek malzeme, gerekse kullanıldıkları yere göre “ala çuval”, “kıl çuval”, “un çuvalı” olmak üzere üç grupta toplanabilir.

Ala Çuval: Nakışça zengin, çok renkli, giyecek eşyalarının saklandığı çuvallara denir. Giyecek ve bu türden eşyalar için yünden dokunmaktadır. Çadırların genellikle sağ köşesine konularak üzerleri açık bırakılır. Çadırı renklendiren en önemli parçalar bu çuvallardır. Çok zengin bir renk ve motif anlayışı bulunmaktadır. Yörüklerde genç kızların çeyizlerinin en önemli parçasını oluştururlar (Dulkadir, 1997: 82).

Kıl Çuval: Kıl çuvallar tahıl, yiyecek kapları gibi eşyaların taşınmasında ve depolanmasında kullanılır. Atkı ve çözümleri kıldan oluşur, üzerinde süsleme bulundurmaz. Kıl çuvalların daha büyük tiplerine saman taşımada kullanılan “harrar” denilmektedir (Eren, 1976: 27; Dulkadir, 1997: 83).

Un Çuvalı: Un çuvallarının atkı ve çözümleri yündür. İçine yiyecek maddesi konulan bu çuvallar taşıma hayvanlarına yüklenerek taşımada kullanılır. Sağlam ve gösterişli olmalarına özen gösterilir. Kendisine özgü bir süsleme anlayışı yoktur. Diğer çuvallarda yer alan kalıplaşmış motifler bulunmaz. Çoğunlukla basit ve küçük ebatlı motifler tercih edilir (Dulkadir, 1997: 83; Ersu, 1977: 214).

Heybe ve torba iki farklı ölçüde kirkitle dokumalardır. Fakat renk, desen, teknik, işlevsel özellikleri bakımından birbirlerine benzerler.

Torba: Düz dokuma teknikleri ile dokunmuş ve küçük boyutta tek parça halinde dokunmuş taşıma eşyasıdır. Ebatları 30-50x35-50 cm arasında değişir. Torba heybenin kullanıldığı yerlerde ama genellikle azık taşımak için ya da çadırın süslenmesinde kullanılır. Hayvanların saman ve yemleri de torbalar içerisine konularak taşınır, ancak saman torbası desensizdir. Torba sapından tutularak omuzda veya göğüs üzerine çapraz asılarak kullanılır. Torba sapları önem taşımaktadır. Torba sapları elde, birden fazla iplik grubu ile tek renk ya da birden fazla renk ve farklı teknikler ile örülür. Bu teknikler arasında çarpana tekniği ya da topak örüm tekniği sayılabilir. Çadırda tuz torbası, kaşık torbası, iğlik (bir çeşit dikiş torbası) gibi amaçlarına göre değişik ölçülerde torbalar asılarak kullanılmaktadır. Bergama çevresinde ve Manisa Yuntdağ köylerinde sayıları yarım düzineyi bulan, her birinin duvarda çakılmış iki çivi arasında saplarından gerdirilerek asıldığı ve içlerine küçük boyutta eşyaların konulduğu torbalara rastlanmıştır (Atlıhan, 1999: 37).

Ev süslemesinde oda içerisinde “sergen” denilen ahşap raflara mutfak eşyaları dizilerek, saçağa torbalar asıldığı ve bu torbaların yeni evlenenlerin çeyizi arasında mutlaka bulunması gerektiği tespit edilmiştir (Deniz, 2000: 86).

Heybe: Çift gözlü bir dokuma olup, genellikle kırsal bölgelerde, eşya taşıma amaçlı olarak kullanılmaktadır. Genellikle köylerde binek hayvanı üzerine atılarak veya omuzun iki yanından sarkıtılarak kullanılan iki gözlü torba olarak tanımlanmaktadır (Eliçin vd., 2000: 37).

Heybeler halkın en çok kullandığı dokumalardandır. İçerisinde yiyecek veya eşya taşınır ve binek hayvanları üzerine atılır (Deniz, 2000: 85).

İngilizce “saddel bag” olarak bilinen heybede iki adet torba bulunur. Bu iki torba birbirine dokuma parçası ile bağlanmıştır. Heybede bulunan torbalara “heybe gözü”, aradaki bağlantı kısmına da “heybe ağı” denir (Atlıhan, 1999: 37).

Heybenin arkası düz dokuma olup, ön tarafında çeşitli nakışlarla işlenmiş kısımlar bulunacağı gibi her iki tarafı düz dokuma olan türlerine de rastlanmaktadır (Eliçin vd., 2000: 37).

Heybeler kendi aralarında ekin ve omuz heybeleri ve azık torbaları olarak gruplanırlar. Ekin ve omuz heybeleri çift, azık torbaları tek gözlüdür (Gerçek, 1982: 40).

Bu örnekler dokundukları malzeme ve tekniklere göre değerli veya değersiz sayılır. Tarlaya götürülen veya çobanların binek hayvanları üzerine attıkları heybeler keçi kılı veya pamuktan dokunmaktadır. Genellikle “çubuk” denilen dar kuşaklarla süslenir veya hiç süsleme yapılmaz. İlikli kilim tekniği ile dokunanları, içine eşya konulacağı için dayanıksızdır. Daha çok zili tekniği ile dokunmaktadır (Deniz, 2000: 85).

Heybenin işlevi sadece içine eşya konulup, taşınan dokuma değildir. Heybe aynı zamanda para gibi bir ödeme aracıdır (Atlıhan, 1999: 38). Köylerde insanların birbirlerine borçlarını ödemek için kullandığı değiş-tokuş unsuru ya da düğünlerde hediyeleşme geleneğinde önemli bir eşya niteliği taşımaktadır (**Fot. 3**).

Kolan dokumalar: Dokumacılıkta çeşitli malzemeler ile oluşturulan tabletler yardımı ile dokunarak yüzeyler meydana getirilen dokuma türüdür. Tabletli kolan dokumacılığı eski bir el sanatıdır ve sadece tabletler tezgâhı oluşturur.

Kolan dokumalar hayvanlara yük bağlamada, çocuğu beşiğe veya sırta bağlamada, beşiği sırta almak için, sırtta taşınan dokuma eşyaların sap kısmında, çeşitli yük taşıma işlerinde kullanılmaktadır. Kullanım şekillerine göre çeşitlenmekte ve “bağcak”, “durmaş ipi” gibi isimler almaktadır (**Fot. 4**).

Bu dokuma, tabletler ile dokunabildiği gibi, saç örgüsü, üç ayaklı tezgâhlar ile birçok teknikte aynı amaca uygun olarak üretilmektedir. Kolan dokumaların hammaddesi genellikle yörüklerde çok miktarda elde edilen ve kullanım alanı bulan kıl lifleridir. Desenli dokunabildikleri gibi boyuna çizgili de dokunabilirler (**Fot. 5-6**).

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırma yerleşik hayata geçmiş olan yörüklerin yaşadığı Mersin ili Mut ilçesine bağlı Alaçam, Diştaş, Hacıahmetli, Çömelek ve Çukurbağ köylerinde, 2003 yılının belirli dönemlerinde sürdürülmüştür. Araştırma sırasında çevredeki dağlık bölgelerde yaylaya çıkmış olan yörüklere rastlanmıştır (**Fot. 7**). Yörük çadır düzeni içerisinde gözlemler yapılarak kullanılan dokuma taşıma eşyası hakkında gerekli bilgiler alınmıştır.

Araştırmanın materyalini bu köylerden tespit edilen 10 adet heybe, 6 adet torba, 21 adet çeşitli amaçlarla kullanılan çuval oluşturmaktadır. **Çizelge 1**'de araştırmada incelenen örnekler elde edildikleri köyler ile birlikte sunulmaktadır.

Çizelge 1: Araştırma materyalini oluşturan örnekler

ÖRNEKLER	Heybe	Torba		Çuval		TOPLAM
		Bakliyat torbası	Pekmez torbası	Kıl çuval	Ala çuval	
KÖYLER						
ALAÇAM	4	-	-	3	2	9
DİŞTAŞ	1	-	-	3	3	7
HACIAHMETLİ	1	2	-	1	3	7
ÇÖMELEK	2	3	1	2	3	11
ÇUKURBAĞ	2	-	-	-	1	3
TOPLAM	10	5	1	9	12	37

Araştırma kapsamına alınan köylerin tespitinde, Mut ilçesi Halk Eğitim Müdürlüğü'nden, ilçe ve köylerdeki kılavuz kişilerden ve bu konu ile ilgili yapılmış olan çeşitli araştırmalardan yararlanılmıştır. Araştırmada bugüne kadar yapılmış halı ve kilim araştırmaları esas alınarak gözlem, mülakat ve belgelemeye dayalı bir yöntem sürdürülmüştür. İncelenen dokumaların özellikleri (Onuk, T., vd., 1998)'e göre hazırlanan gözlem formlarına kaydedilmiştir. Sözü edilen köylerde tespit edilen ürünler fotoğraflanarak, bu örneklerin hammadde, teknik, motif, kullanım özellikleri üzerinde ayrıntılı olarak incelemeler yapılmıştır. Dokumayı yapan ve bu eşyayı kullanan kişilerden sözlü görüşmeler yolu ile bilgiler alınmış ve kullanılan tezgâh ve araçlar konusunda gözleme dayalı olarak tespitler yapılmıştır. Ayrıca dokumayı yapanlara, araç ve gereçlerin kullanımına ilişkin uygulamalar yaptırılarak gözlenmiştir. Araştırmada liflerin iplik haline getirilme süreçlerine değinilmiş, dokumada kullanılan liflerin kırkımı, yıkanması,

eğrilmesi, bükülmesi ile ilgili olarak uygulamalar yaptırılarak bilgiler alınmıştır. Bitkisel boyaların elde edildiği atölyede boya bitkileri, mordanlar ve boyanmış iplik numuneleri incelenmiştir. Araştırma kapsamına alınan örneklerin en ve boylarına ilişkin ölçüler üzer değer üzerinden alınarak gözlem formlarına kaydedilmiş ve ortalamaları hesaplanmıştır. Çuval ve torba dokumalar için en ve boy olmak üzere iki, heybeler için ise en, göz boyları, heybe ağı olmak üzere üç farklı alandan ölçü alınmıştır. Dokumalarda görülen motiflere ilişkin bilgilerin elde edilmesinde dokumayı uygulayanlardan ve kaynak kişilerden yararlanılmıştır. Tespit edilen motiflerin bölgede kullanılan isimleri kaydedilmiş ve literatürdeki isimleri ile karşılaştırılmıştır. Dokumaları belirleyici nitelikteki desen gruplarının birbirleri ile ilişkileri incelenmiştir. Örneklerin detay fotoğrafları çekilerek incelemeler yapılmıştır.

3. Elde Edilen Bulgular

3.1 Kullanılan Tezgâhlar

Yapılan incelemede, dokumaların elde edildiği tezgahları dokuyucuların kendi imkanları ile oluşturdukları gözlenmiştir. Araştırma yapılan köylerde düz dokuma tekniklerinin dokunduğu tezgâh çeşidi olan “ıstar tezgâh” kullanılmaktadır. Bu tezgâh çok hızlı sökülüp, monte edilebildiği için yörük yaşama biçimi sürdüren topluluklarda ve günümüzde köylere yerleşmiş olan yörüklerde sıklıkla kullanılmaktadır (**Fot. 8**).

Ancak Hacıahmetli köyünde dokumanın yoğun olarak yapıldığı bir evde, metal sarma tezgâhın kullanıldığına da rastlanmıştır.

3.2 Diğer Araçlar

İnceleme yapılan köylerde Yörüklerde dokumacılığa ait alet, araç ve gerece rastlanmıştır. Bunlar;

Kıl Tarağı: Keçi kılını çepelinden temizlemeye yarayan basit bir alettir (Eröz,1991: 175). Bölgede yapılan incelemeye göre kılları taraktan geçirmek için bir ucuna yere dik olarak çakılmış metal çubukların bulunduğu tahta parçası kullanılmaktadır. Kıl tarağında tarama işlemi kullanıcının taramanın yapıldığı ucun karşısına ağırlık yerleştirilmesi ve iki eli ile tuttuğu kılları metal çubuklar arasına sağa ve sola hareket ettirmesi ile gerçekleşmektedir (**Fot. 9**).

Yay ve İlegat: Kırkılmış ve pisliklerinden temizlenmiş yünler liflerin ayrılması ve kelep yapılacak hale getirilmesi için kiriş ya da yay denilen araç ile işlem den geçirilir. Ağaçtan yapılmış yay ve bağırsaktan yapılmış

kiriş ile tutturularak bu aleti oluşturur. Bu ağaç çubuğa Hacıahmetli köyünde “çirpi” denilmektedir. Yayın yapımında bugünkü koşullarda bağır-sağın yerine kalın sicimin kullanıldığı, eskiden deriden yapıldığı söylenen ileğatin ise bugün ahşaptan yapıldığı gözlenmiştir (**Fot. 9**).

Kirmen ve İğ: Temizlenmiş, taraktan geçirilmiş yünler ağaçtan yapılan kirmen ile iplik haline getirilir. Aynı amaçla iğ de kullanılmaktadır. Kirmen ayakta iğ ise oturarak kullanılmaktadır. Araştırma yapılan bölgede yörük topluluklarında hareket halinde iken bile kullanılabilen kirmenin tercih edildiği saptanmıştır (**Fot. 9**).

Gülcan: Bir çeşit iplik sarma aletidir. Ağaçtan yapılmış bir kaide üzerine iplik çilesini yerleştirmeye ve sarmaya yarayan birbirine dik olarak pervane şeklinde tasarlanmış ağaç çerçevelerden oluşmaktadır. Bölgede yapılan incelemeye göre çıkırık ya da “kecefe” denildiği saptanmıştır. Bölgede seyrek olarak kullanıldığı göze çarpmaktadır (**Fot. 9**).

Çıkırık: Bazı yörüklerde “çark” ta denilen bu alet ipleri eğirmek, bük-mek için kullanılmaktadır. Bölgede çıkırığa yerleşik hayata geçmiş yörük evlerinde ve dokuma atölyesinde rastlanmıştır. Aletin işlemlerini sağlayan ve “kolçak” denilen kol çevrilerek kullanılmaktadır (**Fot. 9**).

Kirkit: Dokuma esnasında atkı sıralarının sıkıştırılması için kullanılan bu alete yaygın olarak rastlanmıştır. Ayrıca bu bölgede bu araca “girit” denildiği saptanmıştır (**Fot. 9**).

3.3 Kullanılan İplikler

Bu dokumalarda çözgü, atkı ve desen ipliği olmak üzere üç ayrı iplik kullanılmaktadır. Çözgü ve atkı ipliklerinde ham madde olarak keçi kılından ve koyunyününden, desen ipliklerinde ise sadece koyunyününden elde edilen iplikler kullanılmaktadır. Dokumalarda kullanılan yün ve kıl lifleri bölgede yaşayan hayvanlardan elde edilmektedir. Bu bölgede dokuma faaliyetinin hayvancılığa dayalı olarak yapıldığı, buna bağlı olarak ise keçi kılının geniş kullanım alanı olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada ise koyunyünü yer almaktadır. İncelenen dokumaların kullanımındaki fonksiyonları yanında kullanılan lif cinsine göre de isimlendirilmesi (yün ala, kıl ala çuval gibi), dokumalarda kullanılan hammaddenin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Araştırmada deve kılının kullanımına ait bir bulguya rastlanmamıştır. Liflerin kırkım aşamasından dokumaya hazır hale getirilinceye kadar geçirdiği işlemler kırkım, yıkama, tarama, yay ile atma, burma hazırlama (liflerin kirmende eğrilmeden önce düzenli gelmesini sağlamak için yapılan işlem), eğirme, koçlama (eğrilen ipliklerin

iki kat yapılmasına verilen isim), bükme işlemi olarak sıralanmaktadır (Fot. 10,11,12,13,14,15).

3.4 Kullanılan Boyalar

İnceleme yapılan bölgede bitkisel boyalı dokumaların eski örneklerle sınırlı olduğu, günümüzde bitkisel boya uygulamalarının çok nadir olarak devam ettiği saptanmıştır. Görüşme yapılan dokuyucular ipliklerini haftada bir kez köye gelen boyacılara boyattıklarını, bu işlem için ise kimyasal boyaları kullandıklarını ifade etmişlerdir. Ancak kolay elde edilen boya bitkilerini kullanan dokuyucular da mevcuttur. Yöntem olarak geleneksel metodların takip edildiği bu iplik renklendirme işleminde genellikle cevizin kullanıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca Hacıahmetli köyünde bir şahıs kendi girişimleri ile bir boyama atölyesi kurmuştur. Hacıahmetli köyü ve İÇEV vakfının ortak olarak açtıkları dokuma merkezinde boyadığı iplikleri bölgesini tanıtıcı faaliyetlerde kullanmaktadır. Bu boyama ve dokuma faaliyetleri bugün uluslar arası bir proje boyutunda sürdürülmektedir. Bu ortamda bu bölgede yetişen bazı bitkilere göre geliştirilmiş olan boya reçeteleri, farklı çeşit ve miktarda depolanmış boya bitkileri, mordanlar, boyanmış iplik çileleri bulunmaktadır (Fot.16,17).

3.5 Dokumaların Bazı Özellikleri

3.5.1 En ve Boy Uzunlukları

İncelenen örnekler çuval, heybe ve torba olarak sınıflandırılmış ve her grup kendi içerisinde değerlendirilmiştir. Çuvalların en ve boy ölçülerine ilişkin bilgiler **çizelge 2**'de, bu değerlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ise **çizelge 3**'te sunulmuştur.

Çizelge 2: Çuvalların en ve boy uzunlukları (cm)

No	En (cm)	Boy (cm)	No	En (cm)	Boy (cm)
1	28	94	12	70	127
2	50	95	13	70	133
3	50	98	14	70	134
4	63	106	15	71	137
5	64	112	16	71	138
6	66	118	17	73	138
7	66	120	18	76	143

8	66	123	19	90	149
9	66	123	20	94	154
10	68	124	21	116	155
11	68	126			

Çizelge 3: Çuvalların en ve boy değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (cm)

Çuval	n	$\bar{x}+S_x$	max.	min.	%V
En	21	69.33+3.73	116	28	3.73
Boy	21	126.05+3.92	155	94	3.92

Çizelge 3, incelendiğinde çuvalların en ortalamasının 69.33+3.73 cm, boy ortalamasının ise 126.05+3.92 cm olduğu görülmektedir. Bunlardan ende en düşük değer 28 cm, en yüksek değer 116 cm olarak bulunmuştur. Boyda ise en düşük değer 94 cm, en yüksek değer 155 cm olarak bulunmuştur.

Heybelerin eni, heybe gözü boyu, heybe ağı boyu ölçülerine ilişkin bilgiler **çizelge 4**'de, bu değerlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ise çizelge 5'te sunulmuştur.

Çizelge 4: Heybelerin en, heybe gözü boyu, heybe ağı boyu uzunlukları (cm)

No	En (cm)	Heybe gözü boyu (cm)	Heybe ağı boyu (cm)
1	44	54	38
2	48	40	47
3	48	48	46
4	51	56	40
5	52	45	44
6	55	53	51
7	55	45	45
8	66	52	39
9	71	69	58
10	86	44	43

Çizelge 5: Heybelerin en, heybe gözü boyu, heybe ağı boyu ölçülerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (cm)

Heybe	n	$\bar{x}+S_x$	max.	min.	%V
En	10	57.60+4.10	86	44	22.52
Heybe gözü boyu	10	50.60+2.61	69	40	16.30
Heybe ağı boyu	10	45.10+1.90	58	38	13.33

Çizelge 5, incelendiğinde heybelerin en ortalamasının 57.60+4.10 cm, heybe gözü boyu ortalamasının 50.60+2.61 cm, heybe ağı boyu ortalamasının 45.10cm+1.90 cm olduğu görülmektedir. Bunlardan heybe eninde en düşük değer 44 cm, en yüksek değer 86 cm, heybe gözü boyunda en düşük değer 40 cm, en yüksek değer 69 cm, heybe ağı boyunda en düşük değer 38 cm, en yüksek değer ise 58 cm olarak saptanmıştır.

Torbaların en ve boy ölçülerine ilişkin bilgiler **Çizelge 6**'da bu değerlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler ise **çizelge 7**'de sunulmuştur.

Çizelge 6: Torbaların en ve boy uzunlukları (cm)

No	En	Boy
1	22	27
2	28	39
3	29	43
4	31	44
5	35	46
6	51	53

Çizelge 7: Torbaların en ve boy değerlerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler (cm)

Torba	n	$\bar{x}+S_x$	max.	min.	%V
En	6	32.67+4.06	51	22	30.39
Boy	6	42.00+3.54	53	27	30.64

Çizelge 7, incelendiğinde torbaların en ortalamasının 32.67+4.06 cm, boy ortalamasının 42.00+3.54 cm olduğu görülmektedir. Bunlardan torba eninde en düşük değer 22 cm, en yüksek değer 51 cm olarak bulunmuştur. Torba boyunda ise en düşük değer 27 cm, en yüksek değer 53 cm olarak saptanmıştır.

Görüldüğü gibi incelenen 3 çeşit dokuma türünün kendi içlerinde boyutlarının değiştiği, fakat dokuma eşyanın karakteristik özelliğinden dolayı bu farkların kullanım özelliğini değiştirmedeği tespit edilmiştir.

3.5.2 Dokuma Tekniği

İncelenen bütün örnekler düz dokuma tekniklerinden kilim, cicim ve zili teknikleri ile dokunmuştur. Bazı örnekler bir teknikten oluşurken bazılarında bütün teknikleri bir arada görmek mümkündür. Heybelerin arka yüzleri genellikle bezayağı, ön yüzleri zili ve cicim tekniği ile dokunmuştur. Torbalar ve çuvallar genel olarak kilim tekniği ile dokunmuştur. Desen özelliğine göre cicim tekniği kullanılmıştır.

3.5.3 Renk ve Motif Özellikleri

İncelenen dokumalarda kıl iplikler doğal renkleri ile kullanılırken, yün ipliklerin boyandığı tespit edilmiştir. Boyanmış ipliklerin renklerinin genelde doğada görülen yeşil ve tonları, kırmızı ve tonları kahverengi ve tonlarından oluştuğu, nadir olarak ta turuncu, mor, mavi gibi renklerin kullanıldığı belirlenmiştir.

Taşıma amaçlı olarak üretilen dokuma eşyanın genel bir motif karakteri göze çarpmaktadır. Kullanım amacına, içerisine konulan eşyaya göre genel özellikleri değişen bu dokumaların desen ve motif karakteri de bu özelliklere bağlı olarak değişmektedir.

Çuvallarda motiflerin yerleştirilme düzenleri birbiri ile benzerlik göstermektedir. Sadece ön yüzde motif grupları görülmekte, arka yüzde ortada, ya da kapak şeklinde öne dönen kısımda yer alan “S” motiflerine rastlanmıştır. Bu motif dokumayı yapan kişinin ait olduğu gruba ait imleri temsil etmekte ve bölgede “çakmak” ve “çapraz” isimleri ile bilinmektedir. Ayrıca paralel dalgalı çizgilerden meydana gelen bir süslemeye rastlanmış, bunun ise “Avşar imi” olduğu tespit edilmiştir (**Fot. 18, 19**).

Ön yüzde ise zemin karelere bölünmüştür. Kareler içerisinde diagonal ya da düz olarak yerleştirilen motifler görülmektedir. Bu motifler birden fazla olup, birbiri ile alternatif olarak yerleştirilmiştir. Ayrıca tek bir motifin birbirinin boşluklarına yerleştirildiği de görülmektedir. Bu motifler genellikle geometrik olarak stilize edilmiş bitkisel motiflerdir (**Fot. 20**).

Çuvalların ve torbaların ağız ve taban kısımlarında “ayaklık” denilen ve üçgenlerden oluşan motifler bulunmaktadır.

Torbalarda, çuvallarda kullanılan motifler biraz daha küçültülerek kullanılmıştır. Düz renkli veya çizgili olarak dokunmuş torbalar da bulun-

maktadır.

Heybelerde ise karakteristik olarak kullanılan altıgen ve ok ucu şeklindeki küpe motifleri yer almaktadır. Arkaları çizgili olarak tasarlanan bu heybelerde bağlantı kısmı düz veya desenli olarak dokunmakta, heybe gözleri bu motifin tek taraflı veya karşılıklı olarak kullanılması ile oluşturulmaktadır. “Dokuzlu” olarak isimlendirilen bu heybelerde “küpe” motifi tek taraflı kullanılırsa “armut”, çift taraflı kullanılırsa “seğmen” olarak isimlendirilmektedir (**Fot. 21**).

(Erbek, M., 2002)’de, koç boynuzu, çengel, yıldız, su yolu, eli belinde, akrep, pıtrak gibi isimlerle bilinen motif ve motif grupları bu dokumalarda yöresel isimleri ile kullanılmaktadır. Bu isimler köylere göre farklılıklar göstermektedir. “Çapraz”, “bişes yanışı”, “gözlü pıtrak”, “elma yanışı”, “turunç”, “kutlu suyu”, “kaşıklık”, “tahril”, “sülük”, “kurbağa”, “yarım kurbağa”, “tabakalı deligöz”, “ala boncuk”, “eyer kaşı”, “karnıyarık”, “çubuk”, “bıçkır”, “eğri oyulgama”, “çam dalı”, “eli belinde” bu isimlerdendir.

“Pıtrak” ve “gözlü pıtrak” bilinen bitkisel motif için kullanılır. “Gözlü pıtrak”ta pıtrak motifi merkezinde göz motifi bulunmaktadır (**Fot. 20, 22**). “Tahril” üçgen ve baklava motiflerini nitelendirmektedir. Akrep, çengel, koçboynuzu gibi motifler “kurbağa” ve eğer yatay kesiti alınırsa “yarım kurbağa” isimleri ile kullanılmaktadır. Altıgeni boyuna birbirine dik, çift çizgilerle kesen motife elmaya benzerliğinden dolayı “elma yanışı” denilmiştir. Aynı motifin renk alternatifi ile atlamalı olarak tekrarına ise “çapraz” veya “bişes yanışı” denilmektedir. Birbirine bakan iki üçgenin dik çizgiler ile bağlantı oluşturmamasından meydana gelen motif ise “karnıyarık” olarak nitelendirilmektedir (**Fot. 23**). Bir üçgenin tepe ve taban kısmında farklı iki yöne bakan kırık çizgilerden oluşan motif “sülük” olarak isimlendirilirken, literatürde yıldız olarak bilinen motif, farklı bir düzenleme ile “tabakalı deligöz” olarak isimlendirilmektedir (**Fot. 24**). Birbirine paralel vev çizgilerin tüm zemini kaplayacak şekilde yerleştirildiği motife “eyer kaşı” denilmekte ve bu motif kompozisyonunun kullanıldığı eşyalar bu isim ile anılmaktadır (**Fot. 25**).

Bu motif grupları arasına tek veya çift hatlardan oluşan bordürler yerleştirilmiştir. Burada yer alan bordür motifleri “ala boncuk”, “çubuk”, “bıçkır”, “çam dalı”, “turunç”, “kutlu suyu”, “kaşıklık” ve suyolunun yöresel olarak ifade edildiği “eğri oyulgama”dır (**Fot. 26**).

Örneklerde kullanılan motifler genellikle bir başka üründen örnek alma yolu ile dokunduğu için dokumaların desen özellikleri birbiri ile benzerlik

göstermektedir.

3.5 4 Dokumaların Kullanım Özellikleri

Araştırmada incelenen örneklerin kullanım özellikleri dikkate alındığında; un koymak için kullanılan çuvala “boz çuval”, dokuma aletleri, yünler, koyun çanı gibi eşyaları koymak için kullanılan için kullanılan çuvala “kıl ala çuval”, giysi, bohça, para gibi eşyaları koymak için kullanılan çuvala “yün ala çuval” denildiği göze çarpmaktadır (**Fot. 27**). Ayrıca çeşitli amaçlarla kullanılan taşıma araçlarının içine konulduğu eşyaya göre tuz torbası, su heybesi, yem ve buğday çuvalı, pekmez ve şıra torbası olarak isimlendirildiği tespit edilmiştir (**Fot. 28**). Binek hayvanı üzerine atılarak eşya taşımaya yarayan çuvala ise “atı çuval” denildiği saptanmıştır.

3.6 Ürünlerin Pazarlanması ve Yöre Ekonomisine Katkısı

Bölgede bulunan hammaddenin değerlendirilmesi esasına dayalı olarak yapılan dokumacılık sanatı, geçmişten günümüze çeşitli dokuma ürünlere olan talep doğrultusunda ekonomik kazanç sağlama unsuru olarak görülmüş ve bu olgu dokuma sanatının gelişmesine olumlu katkılar sağlamıştır. Bu anlamda dokumacılık bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bölge halkı kendi ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra talebe bağlı olarak dokumalarını pazarlamaktadır. Köye yerleşen yörüklerin daha önce dokuduğu ancak kullanmayarak sakladığı heybe, çuval gibi dokumaların Alaçam köyünden alınan bilgilere göre haftada bir kez araç ile gelen tacirlere değerinin altında bir karşılıkla satıldığı tespit edilmiştir. Bu tip taşıma amaçlı kullanım alanı bulan dokuma eşyaların, fonksiyonlarını yitirmelerine paralel olarak satışları çok azalmakta sadece hatıra niteliğinde ve turistik eşya olarak pazarlanabilmektedirler. Heybeler dışında kalan büyük boy çuval türünde dokumalar ise alıcı bulmamaktadır.

4. Sonuç

İnceleme yapılan bölge dokuma sanatı açısından oldukça zengin örneklerle sahiptir. Gerek bu bölgede hayvancılığın yaygın olması, gerekse yörük yaşama biçimi olan konar-göçerlikte bu dokumalara ihtiyaç duyulması bu sonucu hazırlayan sebeplerdendir.

Bölgede yapılan incelemeye göre bugün göçme eylemi toplu olarak gerçekleştirilmemektedir. Aileler tek tek veya yük hayvanı kullanmaksızın kamyonet ile belli bir süre köylerinden uzaklaşmakta, ancak bu da tam bir yörük göçü niteliği taşımamaktadır (**Fot. 29**). Bölgede rastlanılan bir göçte çanak antenin bulunması günümüzde bu eylemin ne ölçüde şekil değiştirdi-

diđini göstermeye yeterlidir.

Köylerde yeni eğilimlere olan ilgi çok dikkat çekicidir. Gençlerin geçmişte üretilen, atalarına ait olan dokumalar hakkında çok az bilgiye sahip olmaları, bu işe hiç ilgi duymadıklarını göstermektedir. Bazı köylerde kooperatifleşme ve halk eğitim merkezlerinin girişimleri ile hazırlanan projeler kapsamında dokuma faaliyetleri olsa da bu uğraş maddi kaygılar ile yaşatılmaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan çuval, heybe, torba gibi dokumaların ise bu merkezlerde ne üretimi ne de pazarlaması yapılmamaktadır. Geçmişte büyükler tarafından dokunan bazı örnekler çeyiz eşyası niteliğinde saklanmakta ve böylece geleceğe aktarılması beklenmektedir.

Bugün Yörük göçlerinin sona ermesi veya taşımacılıkta kullanılan yük hayvanları yerine motorlu araçların kullanılması, taşımacılığın gereği olarak ortaya çıkmış olan bu dokumaların bugün yapılamamasına önemli bir neden teşkil etmektedir. Taşımada traktör ve kamyonların kullanılması çuval ve heybelerin önemini azaltmıştır. Günümüzde evlerde eşyaların depolanmasında çadırdaki sistemin kullanılmaması bu duruma etkendir. Yerleşik hayatın gereği olarak evlerde yer alan dolaplar ala çuvalların, mutfaktaki bölümler ve kaplar da diğer dokuma eşyaların yerini almıştır. Kıl çuvallar az da olsa yakacakların depolanması için kullanılmaktadır **(Fot. 30)**.

Köylülerden alınan bilgilere göre telis çuvalların piyasaya çıkması, un gibi tahılların depolanmasında dokuma çuvalların kullanımını çok aza indirmiştir. Köylü Yörük kadınların ifadesi ile telis çuvallar kullanılmakta ve atılmaktadır. Değeri çok fazla olmadığı için aile bütçesine zarar vermeksizin yenileri ile değiştirilebilmekte ve koruması için hiçbir işlem gerektirmemektedir. Bu sıralanan sebeplerle kullanımı farklı alanlara kaydırılan çuval ve torbaların yan dikişleri açılarak yer yaygısı olarak kullanıldığına rastlanmıştır. Heybe ve tuz torbası gibi küçük dokuma eşyaların ise evlerde dekoratif amaçlı olarak duvarlara asıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda heybeler insanlar arasında hediye eşyası olarak değerli bulunmaktadır.

Yapılan araştırmada bu dokumaların kullanım amacı aynı olanlarında boyut, renk, süsleme motifi, teknik açıdan karakteristik özellikler taşımasından kaynaklanan benzerlikler saptanmıştır. Ancak bazı özel kullanımlar için tasarlanan pekmez, şıra torbası gibi dokumalar diğer örneklerden farklılık göstermektedir. Ham maddenin elde edilmesinde ise geleneksel yöntemlerin dışına çıkılmadığı saptanmıştır. Bitkisel boyama konusunda ise bazı özel girişimler dışında yaygın olarak bu dokumalarda kullanılma-

dığı tespit edilmiştir.

Maddi kültürün önemli değerleri olarak tanımlanan el sanatlarının korunup, yaşatılması, özelliğinin bozulmadan geleceğe aktarılması ancak araştırma yapmakla mümkündür. Bu amacın bir parçası olarak hazırlanan bu çalışmanın bu dokumaların yaşatılması açısından bir alt çalışma olarak düşünülmesi ve bu dokumaların farklı boyutlarının inceleneyeceği çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir. Sözü edilen dokumaların karakteristik özelliklerinin sağlam ilkeler ışığında tespit edilmesi bu dokumaların özelliğinin bozulmadan geleceğe aktarılmasına imkân verebilir. Bu konuda çalışmaya yapabilecek kurumların bu konuya ilgileri öneriler arasında yer alabilir.

5. KAYNAKÇA

- Acar, B., (1975), “Kaybolan Değerlerimiz”, *Türkiyemiz*, 6 (17), 37-40.
- Anonim, (1993), *Türk el sanatları, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü yayınları: 202*, Ankara.
- Anonim, (1985), *Mut ve çevresinde Milli El Sanatlarımız (Istar Dokuma)*, MEB Yayınları, Milli Gelenek Görenek ve El sanatları Serisi:1, Ankara:62.
- Arlı, M., (1983), “Kullanıldıkları Hammaddeye Göre El sanatlarının Sınıflandırılması”, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C.V, Maddi Kültür Dizisi: 12 :120 -145.
- Atlıhan, Ş., (1999), “Batı Anadolu’da Yaşayan Yörüklerde Heybe ve Torba Dokumalar”, *Erdem, Halı Özel Sayısı I*, 10 (28), 35-45.
- Deniz, B., (2000), *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, AKM Yayınları: 215, Ankara: 284.
- Dulkadir, H., (1997), *İçel’de Son Yörükler Sarıkeçililer, İçel Valiliği Yayınları: 3*, Mersin: 112.
- Eliçin, A., vd., (2000), *Kıl keçilerinden Elde Edilen Üst-Alt Kılırların Bazı Fiziksel Özellikle İle Kullanım Şekilleri*, Ankara: 58.
- Erbek, M., (2002), *Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Eren, N., (1976), “Yörük Çuvalları”, *Türkiyemiz*, 6 (18), 27-32.
- Eröz, M., (1991), *Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları*, İstanbul: 251.
- Ersu, P., (1976), “Yörüklerde Yük Çulu”, *Kültür ve Sanat*, 2 (4), 122-135.
- Ersu, P., (1977), *Yörüklerde Un Çuvalları*, I. Uluslar arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. V, Etnoğrafya, 207-230.
- Gerçek, G., (1982), *Eskişehir ve Civarı Cicim ve Sili Dokumacılığı*,

Türk Etnoğrafya Dergisi, S.XVII, 35-48.

— Gezer, E., (2004), Aydın ili Bozdoğan ilçesinde Kıl Dokumacılığı, A. Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

— Kayıpmaz, F. ve Kayıpmaz, N., (1993), “Isparta Çevresi Yörük Kilimleri”, Türkiyemiz, 23 (69), 31-33.

— Onuk, T., vd.,(1998), İçel el sanatları, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara: 130.

— Önder, M., (1995), Antika ve eski eserler kılavuzu, Türkiye İş Bankası yayınları, Ankara: 130.

— Reinhard, U., (1992), “Silifke Yöresi Dokumaları”, I. Türk folklor kongresi bildirileri, C. V, Etnoğrafya, 241-248.

FOTOĞRAFLAR

Foto.1: Bir yörük kervanı
(Anonim, 1993)

Foto. 2: Yörüklerde çadır
yaşamı (Anonim, 1993)

Foto. 3: Heybenin kullanımı

Foto. 4: “Durmaş ipi”

Foto. 5: Kolan dokuma
(Anonim, 1993)

Foto. 6: Dokunmuş kolanlar
(Anonim, 1993)

Foto. 7: Araştırmada rastla-
nan yörük çadırı

Foto. 8: Istar tezgâh

Foto. 9: Kıl tarağı, yay ve
ileğat, kirmen, gülcân, çıkırık,
kirkit

Foto. 10: Yıkanmış yün

Foto. 11: Kıl tarama işlemi

Foto. 12: Yün yay atma işlemi

Foto. 13: Burma hazırlama işlemi

Foto. 14: İplik eğirme işlemi

Foto. 15: Bükme işlemi

Foto. 16: Bitkisel boyacılıkta kullanılan boyalar

Foto. 17: Boyanmış iplikler

Foto. 18: Dokumalarda kullanılan imler (Erbek,2002)

Foto. 19: İmlerden "S" motifli "ala çuvalı"

Foto. 20: "Pıtrak" motifli "atı çuvalı"

Foto. 21: "Dokuzlu Heybe"

Foto. 22: "Pıtrak" motifli "un çuvalı"

Foto. 23: "Karnıyarık" motif "su heybesi"

Foto. 24: "Pıtrak, akrep, sülük motifli "tuz torbası"

Foto. 25: "Eyer kaşı" motifli "ala çuvalı"

Foto. 26: "Eğri oyulgama" motifli "yem çuvalı"

Foto. 27: "Yün ala çuvalı"

Foto. 28: “Pekmez ve şıra torbası”

Foto. 29: Günümüzde rastlanılan yörük göçü

Foto. 30: Yakacak koymak için kullanılan “kıl çuval”

